

Dr. János György orvos vezérőrnagy, az orvostudományok kandidátusa

A katonaeorvosok szerepe a magyar orvostudomány fejlődésében a felszabadulás után

ÖSSZEFOGLALÁS

Szerző három fejezetben tárgyalja a katonaeorvosok szerepét a magyar orvostudomány fejlődésében a felszabadulás után.

1. A katonaeorvosok szereplése *tudományos fórumokon*, legjelentősebben a honvédeorvosi tudományos értekezleteken, konferenciákon. Ezeknek főbb témáit ismerteti. Kitér a honvédekórházak tudományos üléseinek méltatására, a katonaeorvosok részvételére tudományos társaságok kongresszusain és egyéb rendezvényein és közreműködésükre az orvostképzésben és továbbképzésben.

2. A katonaeorvosok *írástos tudományos munkásságának* javarészt a *Honvédeorvos* közölte. Erről a szerző külön tanulmányban emlékezett meg. Jelentős ezenkívül a katonaeorvosok publikációja más hazai és külföldi folyóiratokban. Felsorolásszerűen ismerteti azokat a könyveket — monographiákat és polygraphiákat —, kandidátusi és doktori disszertációkat, könyvfejezeteket, népszerű broszúrákat, amelyeket katonaeorvosok írtak és jelentettek meg magyar, illetve idegen nyelveken.

3. Hangsúlyozza a katonaeorvosok közreműködését az *orvostudományi közéletben*; az egészségügyi állami és társadalmi vezetőszerveken, a MOTESZ tagegyesületeiben, folyóiratok szerkesztésében, kongresszusok rendezésében.

A magyar katonaeorvosok úgyszólván a felszabadulás első heteitől kezdve jelen voltak a magyar orvosi közéletben, együtt nőttek, változtak, fejlődtek társadalmunkkal. Így azok, akik 1945-ben túlélő tanúi voltak Európa egyik legelmaradottabb társadalmi rendje összeomlásának, a háború dúlásának, hazánk földjén, ma fejlett szocialista országban élnek, dolgoznak, nevelik utódaikat. Ez a 30 év a mi életünknek valóban jelene, ám gyermekeinknek csak olvasmánya, de mindenképpen történelem: egy emberöltő története és nem is akármilyen emberöltő.

Ha tanuságot akarunk tenni és tanulságokat levonni, ismét gondosan végig kell járnunk a megtett utat. Történeti távlatunk még nincs, a tényeket és eseményeket azonban kötelességünk számbavenni és ilyenkor bizo-

nyos következtetések levonására mód nyílik. Ezek közül előrebocsátható egy összefoglaló következtetés, amelyre jelen munkám során jutottam: a magyar katonaeorvosok és gyógyszerészek a felszabadulást követő 30 évben számarányukat és sokszor objektív lehetőségeiket jelentősen meghaladó mértékben vették ki részüket a magyar orvostudomány fejlődésében. E részvétel összesítésével tartozunk a magyar orvostudománynak, tartozunk magunknak és munkatársainknak és tartozunk azoknak, akik míg éltek, velünk voltak, de ma már csak emlékezetünkben élnek.

A magyar katonaeorvosok (a továbbiakban értem e kifejezés alatt a gyógyszerészeket, állatorvosokat, vegyészeket, biológusokat és más tudományos munkatársakat) elsősorban azzal járultak hozzá a magyar orvostudomány fejlődéséhez, hogy a katonaeorvostudományt művelték. A katonaeorvostudomány az egyetemes orvostudomány integráns része. Az orvostudomány egyéb ágaitól nem független, sőt azokhoz számos területen szorosán kapcsolódik, így bizonyos értelemben pluridisciplináris. Ugyanakkor a modern orvostudomány egyetlen ágának felelős művelője sem nélkülözhet bizonyos katonaeorvosi ismeretanyagot.

Át kell tekintenünk egyrészt a katonaeorvosok szereplését az orvostudományi élet különböző rendezvényein, másrészt az írásos tudományos munkákat.

I. A katonaeorvosok szereplése tudományos fórumokon

1. Honvédorvosi Tudományos Értekezletek (I—VI.)

A katonaeorvosok és az egészségügyi szolgálat más beosztottai különböző tudományos fórumokon szerepeltek.

A magyar katonaeorvos-tudomány fejlődésének mérföldkövei voltak a Honvédorvosi Tudományos Értekezletek.

I. Honvédorvosi Tudományos Értekezet 1952. március

Az I. Honvédorvosi Tudományos Értekezetet 1952. március 3-án, 4-én tartották. Bevezető beszédében *Felkai* Dénes orvosezredes, Egészségügyi Csoportfőnök meghatározta a nemrég megalakult Honvédorvosi Tanács előtt álló feladatokat.

A tudományos értekezetnek három fő témája volt. 1. A mellkas háborús sebészete, 2. a dysenteria és 3. a tetanus elleni védőoltások.

Az első fő témát *Szántó* referálta. Abból indult ki, hogy azért kell a mellkas-sebészettel foglalkozni, mert ezek a sérülések háborúban gyakoriak, súlyosak, másrészt pedig a mellkas-sebészeti tájékozottságban a mi sebészorvosaink messze elmaradnak a hasi sebészetben való jártasságtól. Az általános részben foglalkozott a Nagy Honvédő Háború tapasztalataival. A részletes részt *Dreisiger* exponálta.

A correferátumok közül a szív és a mellkasi nagyerek háborús sérüléseiről *Litmann* tartott tájékoztatót és az összefoglalás mellett saját észlelt esetét is bemutatta. A mellkas-sérülések belgyógyászati vonatkozásairól *Farádi* referált, a röntgenológiáról *Szenes*, a bronchológiáról pedig

Kassai Dezső professzor. A thoracoabdominalis sérüléseket *Stefaits* ismertette. Az idegen testek műtéti eltávolítása a tüdőből *Bucsina* előadása volt. Néhány olyan eljárást ismertetett, amelyeket a Petrovskij-klinikán alkalmaztak. A zárszót *Sebestyén* Gyula professzor mondta el. Néhány érdekes reminiscentiája mellett több pontban összefoglalta azokat a fontosabb tényezőket, amelyek a Nagy Honvédő Háború tapasztalatai alapján a mellkasi sérülések sebészeti ellátását békeidőben is döntően befolyásolták.

A konferencia második témája feldolgozta a *dysenteria* járványtanát, megelőzését *Kubinyi* referátuma alapján, gazdag dokumentációval. A *dysenteria* bakteriológiai diagnostikáját *Serény* adta elő. A két fő referátumhoz csatlakoztak a correferátumok a *dysenteria* diagnosztikájáról és terápiájáról *Takó*, a bacilláris *dysenteria* chemotherápiájáról *Ivanovics* György akadémikus, az epidemiológiáról *Vetró* előadásában. Az összefoglalást *Rausch* professzor tartotta. Az általa előállított vaccinával először a honvédség alakulatainál próbálkoztak aktív immunizálást végezni. Összefoglalójából világosan kitűnt, hogy a praeventio gyakorlati lehetőségei megvannak; a fertőző források felderítése és ártalmatlanná tétele, a fertőzés terjedésének akadályozása és csak ezek után a specifikus praeventio biztosítása.

A harmadik téma a *tetanus elleni védőoltások* kérdése volt. 1950-ben a Sebész Szakcsoport *Petrovskij* kezdeményezésére és részvételével ankéton tárgyalta meg a tetanus megelőzésére és gyógyítására vonatkozó elveket és az eredményekről határozatot hozott. Más szakcsoportok hasonlóképpen cselekedtek. Az Egészségügyi Minisztérium határozatában (1951. január) a tetanus elleni védőoltások szempontjából legjelentősebb, hogy az anatoxin praecipitatummal történő vaccinálást tekinti a tetanus elleni védekezés legbiztosabb fegyverének. Az egészségügyi miniszter 1951. február havában elrendelte hét megyében a lakosság meghatározott csoportjainak tetanus elleni aktív védőoltását, az egész személyi állomány tetanus anatoxinnal való vaccinálását, az emlékeztető oltások rendszerét nagyjából úgy határozta meg, ahogy az ma is folyik és amint annak helyességét az azóta eltelt idő gyakorlata bizonyította.

Az értekezet zárszavában *Felkai* megállapította, hogy már van a honvédorvosi karban megfelelő gárda, amely elsősorban az alkalmazott kutatások terén olyan határozottsággal, gyakorlattal rendelkezik, amelyre támaszkodni lehet.

II.

1954. március

A II. Katonaorvosi Tudományos Értekezletet 1954. március 3—4—5-én tartottuk. Témája és elméleti alapja a pavlovi tanok kifejtése volt. A konferenciához kiállítás társult az 1848—49-es szabadságharc katonaorvosi emlékeiről.

Az első napon plenáris ülés volt a pavlovi tanok jelentőségéről, az orvostudomány különböző ágaiban. A fő referátumot *Farádi*, a higiéné pavlovi szemléletéről szóló referátumot *Felkai*, a sejtnélküli élő fehérjéről szóló tan jelentőségét tárgyalót *Szántó* tartotta. Majd három correfe-

rátum következett a neurosisról, a hadseregben előforduló neurosisok pathogenetikai tényezőiről, a praeventiójáról, klinikai formáiról, az idegrendszeri típusok jelentőségéről.

A második naptól szekció üléseken folyt a munka. A katonai sebészeti szekció ülésén 15 előadás hangzott el a szöveti therápia alkalmazásáról, konzervált arteriák átültetéséről, értransplantatiókról és koponya-agyrésülésekről.

A katonai belgyógyászati szekció a fekélybetegség tartós altatásos kezelésével, majd a hypertonia első szakaszával, a hypertoniában alkalmazott novocainkezeléssel foglalkozott, a központi idegrendszer befolyásával az EGK-ra, az idült gyomorhurut pathogenesisével.

A katonai belgyógyászati szakosztály és a járványügyi szakosztály együttes ülése a dysenteria járványtanáról, komplex kezeléséről és az 52—53-as nyári dysenteria megbetegedések kórházi kiértékeléséről tanácskozott. Ezután *Trencsényi, Kincses, Keleti* és mtsaik a nephroso nephritis haemorrhagica infectiosa terén végzett kutatásaikról számoltak be.

A katonai egészségvédelmi szakosztály táborhygiénés, békehygiénés rendszabályok tárgyalása mellett sugárbiológiai kérdésekkel is foglalkozott. *Szenes* a röntgenártalom befolyásolásáról azulenollal, *Kiss István* és *Jegesi* csatlakozó referátuma az azulenollal befolyásolt röntgenártalom kórbontanáról.

Az egészségügyi anyagellátási szakosztály ismertette a normák szerinti anyaggazdálkodást, majd néhány, a gyógyszereszek által végzett háztani munka került bemutatásra.

A záróülésen *Uray Gyula* Egészségügyi Csoportfőnök tartott értékelést, és megköszönte a nagy számban megjelent polgári szakemberek aktivitását.

A külsőségeiben és tartalmában is nívós konferencia minőségileg eltért az I. Értekezlettől, mert míg azon szinte kizárólag irodalmi adatok feldolgozására került sor, addig ezen az értekezleten már saját tapasztalataink és megfigyeléseink kerültek tudományos bemutatásra.

III.

1957. december

A III. *Honvédervosi Tudományos Értekezletet* (mint a Központi Katonai Kórház tudományos konferenciáját), 1957. dec. 19—20-ig tartottuk. Az elhangzott előadások és referátumok jelentős része megjelent a *Honvédervos* 1958. 1. és 2. számában.

A konferencia fő témája: „Tapasztalatok lőtt sérülések ellátása terén” az 1956. október, novemberi ellenforradalmi események klinikai észlelési anyagának feldolgozása volt.

A Konferenciát *Farádi László* Egészségügyi Csoportfőnök nyitotta meg. A referátumot *János* tartotta a „Honvédkórházaink tapasztalatai tömeges lőtt sérülések ellátásával kapcsolatban” címmel, amelyhez a correferátumok az üregi sérülésekről, végtagsérülésekről és idegrendszeri sérülésekről társultak (*Hermann, Diner, Csatóry*).

A csatlakozó előadások egyik része a nagyobb budapesti sebészeti

klinikák és osztályok beszámolója volt az ellenforradalmi eseményekkel kapcsolatban észlelt lött sérülések ellátásáról. Beszámolt az I., II. és III. Sebészeti, az Orthopaediai Klinika, az OTKI, az Országos Idegsebészeti Intézet, az Országos Traumatológiai Intézet, a Pestmegyei Tanács Ssemmelweis Kórháza, a Róbert Károly krt.-i, a Péterffy Sándor utcai, a Gyáli úti Kórház, a Balassa János Kórház.

A csatlakozó előadások másik része a Központi Kórház szakosított osztályairól: anaesthesiológiai, vérellátó szolgálat hangzott el.

A konferencia harmadik napján reprezentatív előadások kerültek sorra, főképpen a sugárbetegséggel kapcsolatban, ill. különböző toxicológiai témákról.

A konferencia jelentőségét megadta, hogy a katonaeorvoslás egyik legjelentősebb kórképével, a lött sérülésekkel foglalkozott.

A konferencia megerősítette a katonai gyógyító ellátásnak azt az alapvető szempontját, hogy egységes elveknek és módszereknek kell érvényesülni a tömeges sérülések ellátásakor a szervezési, diagnosztikai és terápiás eljárásokban egyaránt. A szervezési kérdések közül az osztályozás került előtérbe. A diagnosztikai és terápiás tapasztalatok azt mutatták, hogy a katonaeorvos-tudományban a lött sebek ellátására kidolgozott elvek betartása sikert, be nem tartása kudarcot eredményez még olyan sajátos viszonyok között is, amikor a szakaszosság mellőzésével, rövid idővel a sérülés után közvetlenül szakosított intézetekbe kerültek a sérültek.

Szántó elnöki összefoglalójában meggyőző példákkal igazolta a katonaeorvosi doktrínában leszögezett elveket, hogy a lött sebek fertőzöttéknek tekintendők, elsődleges sebészi sebellátásra szorulnak és nem szabad elsődleges varratot behelyezni, változatlanul igazak az antibiotikumok alkalmazása mellett is.

Az előadók statisztikai adatain demonstrálta, hogy az anaerob fertőzések mindig akkor következtek be, amikor a sebeket zárták. A szövődményes sebgyógyulások akkor fordultak elő lényegesen nagyobb számban, amikor a sebeket zárták, vagy megkísérelték zárni. Ez a tapasztalat általánosítható háborús viszonyokra is, hiszen háború viszonyok között ennél rosszabb helyzetben kell a sebészi sebellátást végrehajtani.

A konferencia tapasztalatai rámutattak, hogy rendkívüli helyzetben a vérvételt centralizálni kell, de fel kell készíteni a kórházakat arra, hogy képesek legyenek saját maguk vérellátásukat biztosítani a megfelelő donor-hálózattal. Bebizonyosodott, hogy az első perctől kezdve különös gondot kell fordítani a dokumentációra, mert különben mindenféle szervezetséget megakadályozunk a tömeges sérültek ellátásának további napjaiban. Igazolódott, hogy tömeges sérült ellátás mellett egyszerű eljárásokat kell alkalmazni, így az általános érzéstelenítés megfelelő színvonalának megtartása mellett többségében helyi érzéstelenítésben kell ellátni a végtagok lött sérüléseit. Nem szükségszerű az áthatoló mellkasi sérüléseknél a mellkas széles feltárása, mert konzervatív módszerekkel elérhető ugyanaz az eredmény.

Igen élénk vita folyt az áthatoló (behatoló) hasi sérültekkel kapcsolatos taktikáról. Mint jelentős megállapítást kell elkönyvelni azt az azóta már gyakorlatban corrigált hiányosságot, hogy a traumatológiai osztályokon az idegsebészeti ellátás alacsony színvonalon mozog. Ezért került sor az Országos Traumatológiai Intézetben neuro-traumatológiai osztály szer-

vezésére, és idegsebészeti tanfolyamok lefolytatására a traumatológusok részére. A konferencia bizonyító erővel tárta a polgári egészségügy reprezentánsai elé a katonavédelmi tudományban kialakult elveket és gyakorlatot.

IV.

1960. január

IV. *Honvéderorvosi Tudományos Értekezletként* tartjuk számon a Központi Kórház által rendezett Tudományos Konferenciát, amelyet 1960. jan. 11—12—13-án tartottunk.

A napirend központjában kerekasztal-konferencia állott, amelyet Sóos József professzor vezetett „A sugárbetegség korai felismerése. Sugárvédelem” címmel.

A kerekasztal-megbeszélésen a legutolsó években lefolytatott kísérletes vizsgálatokról szóló beszámolók hangzottak el. *Dávid, Farádi, Sztanyik, Geszti, Fiam, Sántha, János, Előd, Thán, Tanka* voltak a kerekasztalhoz társuló előadássorozat szerzői. *Szijjártó Olivér, Boda Domokos, Szarka, Csorba, Csanda, Magyar István* mérgezésekről tájékoztattak. Egyéb sebészeti és belgyógyászati típusú előadások is elhangzottak, közöttük jelentős volt *Szántó* előadása a súlyos mellkasi sérülések pathofiziológiájáról és terápiájáról, színes filmbemutatóval. Módszertani bemutatók, eszközök ismertetései is sorra kerültek.

V.

1961. október

Az V. *Honvéderorvosi Tudományos Értekezletet* 1961. október 26—27—28-án tartottuk.

Ez volt az első alkalom, hogy módunk nyílt a szocialista országok egészségügyi szolgálatainak delegációit meghívni. A delegációk aktívan részt vettek a konferencián.

A plenáris ülés napirendje az egészségügyi biztosítás megszervezése volt.

Három szekcióban folytak a további előadások. Az egyik a *toxicoradiológia* és *mikrobiológia* kérdéseivel foglalkozott és lényegileg összegezte azokat a vizsgálatokat, amelyeket a magyar katonavédelmi kutatók ezen a területen az elmúlt négy-öt esztendőben folytattak: mérgező anyagok radiomimetikus hatásáról, a sugárvédő vegyületekkel szerzett tapasztalatokról, a mellékvese funkció változásaival sugárkárosodásban, vérárvadás zavarokkal, mikrobiológiai tenyésztési eljárásokkal.

A másik szekció a *katonai sebészeté* volt. Előtérben álltak a sebgyógyulás menetét befolyásoló biológiai tényezők vizsgálatai, amelyeket *Szántó* és mtsai végeztek, a traumatológiai resuscitáció problémái, néhány reprezentatív traumatológiai, plasztikai sebészeti előadás.

A harmadik szekcióban a *katonai belgyógyászat* szerepelt. Bemutatóra került a tömegméretekben alkalmazható pszichológiai szűrővizsgálati

módszer, továbbá utánvizsgálatok rheumás lázas és hepatitis epidemicás betegeknel, az idegi eredetű EKG eltérések, cerebrális traumák szövődményei. A szekcióülések anyagait a *Honvédorvos* 1961—62-es számai publikálták.

VI.

1967. október

A VI. Honvédorvosi Tudományos Értekezletet 1967. okt. 18—19—20-án tartottuk, ugyancsak a szocialista országok katona-egészségügyi delegációi és polgári szakemberek részvételével.

A VI. Honvédorvosi Tudományos Értekezlet a *tábori egészségügyi ellátás klinikai problémáinak* volt szentelve. Ez volt *Farádi* vitaindító referátumának címe. Az értekezlet anyagait a *Honvédorvos* 1967. 4. számában és az 1968. 1. számában közölték.

Az értekezlet első napján a *tábori belgyógyászati ellátás* néhány válogatott fejezetével foglalkoztak *Trencsényi* bevezetője után. Előadásra kerültek klinikai laboratóriumi módszerek használhatóságáról szóló ismertetek, az organofoszfát sérülések és utánvizsgálataik, az üzemanyag okozta sérülésekre vonatkozó előadások, továbbá kórképek ismertetése: a heveny stressz-ulcus, a masszív tüdőembólia reflexes hatásainak kivédése, a dermatocardialis reflexkapcsolatok vizsgálata, a psychopathia és a szellemileg fogyatékosokra vonatkozó vizsgálatok. Ezenkívül az ionizáló sugárzás hatására létrejövő elváltozások, betegségek diagnosztikájában és terápiájában használt modern anaesthesiológiai módszerek, a kötszerek fizikokémiai tulajdonságai.

A második napon a *sebészeti típusú* előadások hangzottak el. A bevezetést *Szántó* a tábori sebészet néhány időszerű kérdéséről, kiemelve a polytraumatizációt, tartotta. Utána a sebészi kompromisszumokról a traumatológiában és az anaesthesiológiában volt szó, a traumatológiai őrzők tapasztalatairól, a katonák baleseteinek elemzési módszereiről, a mellkasi, a végtag lőtt sérülések ellátásáról, a koponya, az agy sérüléseiről, a szemészeti sérülésekről, azonkívül a szöveti átültetésekről, a véralvadási tényezőkről, az égésbetegséget kísérő bőrtünetekről és technikai kérdésekről, mint pl. az égési kórtermék levegőjének aeroionizációval végzett csírátlantása.

A harmadik napon bemutatásra kerültek részben műszerek, újítások, részben tudományos oktatófilmek. A sugár betegség korai diagnosztikájáról nemzetközi symposiumot tartottak.

A Honvédorvosi Tudományos Értekezleteket összességében értékelve azt mondhatjuk, hogy fejlettségében, témagazdagságában kiemelkedő a VI. Honvédorvosi Tudományos Értekezlet volt. Ez azt mutatja, hogy 1957—1967-ig eltelt 10 év alatt az egészségügyi szolgálat újjászerveződése sikeresen haladt és a katonaorvostudomány klinikai ágazataiban figyelemre méltó részeredményeket ért el.

2. Koordinációs tanácskozások

Az V. Honvédorvosi Tudományos Értekezleten 1961 októberében részt vettek a baráti szocialista országok katonaorvosi delegációi. Ekkor jutottak

arra az elhatározásra, hogy koordinálják tudományos tevékenységüket és ennek érdekében időnként összegyűlve beszámolnak munkájukról és kitűzik a soronlevő feladatokat.

A magyar fél azóta szorgalmasan és lelkiismeretesen vesz részt ezeken az értekezleteken. Működésének ismertetése, értékelése meghaladja a dolgozat kereteit.

3. Konferenciák, symposiumok

Egészségügyi szolgálatunk a honvédorvosi tudományos értekezleten kívül rendezett külön, időszakosan aktuális kérdések megtárgyalására konferenciákat, symposiumokat. Ezek közül néhánynak az ismertetésére az alábbiakban térünk ki:

Struma ankét *Szeged, 1952.*

1952. május 10-én, Szegeden, struma ankétot tartottunk. A struma ankétot szükségessé tette, hogy a kórházi osztályokra nagy számmal vettek fel golyva diagnosissal betegeket és ezek jelentős része műtétre került. Felvetődött a golyvások katonai alkalmassága, illetőleg a műtėti indicatio a katonai szolgálat ideje alatt. Az ankéton sebészeti, belgyógyászati, epidemiológiai, ideggyógyászati szempontból körültekintően vizsgálták a struma kérdést. A határozat a golyva profilaxisára, a golyva, illetőleg a hyperthyreosis diagnosztikájára, belgyógyászati terápiájára és műtėti javallataira vonatkozott, továbbá a golyvás beteg műtétjére és annak előkészítésére.

Az ankét végén mondott összefoglalójában *Szántó* megállapította, hogy a golyvások alkalmasságának megítélésében változatlanul iránymutatónak kell tekinteni az alkalmassági utasítást. Arra int, hogy a fiatalkorúaknál kellő megfontoltság, körültekintés nélkül a struma-műtétet ne végezzék. Megállapítja, hogy a golyvások több mint 90%-át katonai szolgálatra alkalmasnak kellett minősíteni és csak elenyésző töredékét, 10%-nál kevesebbet kellett leszerelni.

HETKI nap *1952. június*

Az értekezőlet a HETKI 1952. évi munkatervének I. félévi teljesítését és a II. félévre szóló feladatokat tárgyalta.

A bevezető előadásban *Kubinyi* ismerteti a tudományos munka négy témakörét. Ezek: a táborig laboratóriumi módszerek kidolgozása, a munkaélettan és élelmiszegegészségügy, az egészségügyi vegyvédélem, járványvédelmi módszerek.

Az értekezőlet során táborig víz- és élelmiszervizsgáló egységeket, laboratóriumi berendezéseket mutattak be, majd kísérletes munkákat kenyér tartósítására, húsétel készítésére, kalória- és tápanyag ellenőrzést szolgáló felszerelést ismertettek, egyszerű vércukor meghatározást tömeges méretekre.

A járványtani osztály dysenteria kísérleteiről számolt be *Kende* Ist-

ván és ismertette a terveket a Rausch-féle oltóanyag kipróbálására. *Pet-rilla* és *Dabis* professzorok ezt rendkívül jelentős kísérleti lehetőségnek tartották. *Törő* akadémikus nagyra értékelte a HETKI kollektíváját és hangsúlyozta, hogy az Akadémia feladata a polgári és katonai kutatás területén a kooperáció megszervezése.

A munka- és táplálkozásélettani csoport ülésén a Néphadsereg C-vitamin problémáival foglalkoztak, a katonák étrendjével, annak hatásával az élettani mutatókra.

I. Repülőorvosi értekezéslet, 1953.

Az I. Repülőorvosi Értekezésletet 1953. szeptember 5-én és 6-án rendezték.

A bevezető előadást *Aczél György a légierők vezető orvosa* tartotta. Hivatkozott rá, hogy 4 éve alakult a Néphadsereg repülőorvosi szolgálata és a kiindulási alap néhány repülőorvosi könyv és cikk volt. Az egyes szakmák egymástól elszigetelt problémákat kerestek.

Elmélyült volt *Szákknak* a légnyomáscsökkenés okozta központi idegrendszeri elváltozások pathomechanizmusáról szóló összefoglaló referátuma.

Rózsahegyi István dr.-t a Munkaegészségügyi Intézetből meghívták a *caisson-betegség ideggyógyászati* formáira vonatkozó megfigyelések előadására. Aprólékos vizsgálatok folytak a fogak gyökércsatornájában uralkodó nyomásviszonyok meghatározására a légnyomásváltozás hatására (*Galla, Halm*).

Gerő Andor az innocens albuminuriára vonatkozó tapasztalatait ismertette. Az albuminuriákról a csapat napi munkája során emlékezik meg *Romhányi* és *Jakabfy*. *Vidra József* a *hypertonia kérdés repülőorvosi vonatkozásairól* referált.

Halm a robbanáshullámok hatása a hallószervre, illetőleg a zajártalom és az egyéni védekezés problémáiról tartott nagy referátumot, amelyet a *Honvédorvos* egészében közölt. Fontosnak tartja a zajforrásnak a zajban dolgozók füléhez való helyzeti viszonyát tisztázni és zajvédő használatát, fül dugót javasol. A *Halm*-féle fül dugó ma is használatban van.

A Repülőorvosi Vizsgáló és Kutató Intézet fennállásának 25. évfordulója alkalmából 1975. január 17-én a repülőorvosok tartottak egynapos, igen színvonalas és változatos beszámolóértekezésletet.

* *
*

A Központi Kórház az Egészségügyi Minisztérium Orvosi Műszerügyi Intézetével közösen rendezett tanácskozást az intenzív betegellátásról 1971 novemberében. Ennek anyagait a *Honvédorvos* 1972. 2. száma, részben pedig az Orvos és Technika c. folyóirat közölte. A téma aktualitását megadta, hogy Néphadseregünk egészségügyi szolgálatában igyekszünk általánossá tenni a progresszív betegellátási rendszert és ezen belül az intenzív terápiát. Ezért helyesnek véltük, ha a szervezési és elméleti adatok megőrzésén kívül reális lehetőségeinkkel is számot vetünk.

(Végül említésre érdemes a Központi Kórház jubileumi tudományos konferenciája válogatott klinikai, kísérletes és történeti témákról 1975 januárban. Ennek anyagait a *Honvéddorvos* 1975. évi évfolyama folyamatosan közölte.)

4. *Katonaorvosok részvétele kongresszusokon, tudományos társaságok rendezvényein*

Hazánkban a MOTESZ-be tömörült tudományos társaságok rendezvényein katonaorvosaink többsége nemcsak hallgatóként, hanem előadóként, hozzászólóként vesz részt. Nem vállalkozhatunk arra, hogy ennek mértékét akár számszerű adatokkal is meghatározzuk. 1957-től a Központi Katonai Kórházban kötetbe gyűjtik az év tudományos termését és ebben a különnyomatokon kívül szerepelnek a megtartott fontosabb előadások is.

1966-tól Magyarország ismét tagja a Katonaorvosok és Gyógyszerészek Nemzetközi Szövetségének. 1969 óta rendszeresen részt veszünk a Szövetség kétévenként megrendezésre kerülő kongresszusain. A XX. (1971), XXI. (1973) és XXII. (1976) Kongresszuson két-két referátummal, illetve correferátummal szerepeltünk.

A katonaorvosoknak az utóbbi években egyre több módjuk nyílik rá, hogy külföldön tartott jelentősebb európai, vagy nemzetközi szintű kongresszusokon hivatalos küldötteként, vagy magánkezdeményezésből részt vehessenek.

5. *Honvédkórházak tudományos ülései*

1945—1949-ig a Honvéddorvosi Szakcsoport tartott rendszeres tudományos üléseket. A Szakcsoport megszűntével ezek megszakadtak és 1957-ben kerültek felújításra, mint a „Honvédkórházak Tudományos Ülései”. Az egy-kéthavonként megrendezett ülések lehetővé tették a casuistikák bemutatását, összefoglaló referátumok meghallgatását. Keretükbe illesztettük a disszertációk házi védeseit. Összesen 45 tudományos ülést tartottunk, amelyeken 147 előadás hangzott el.

1969 óta színes foltja a tudományos munkának a Fiala Diplomások Fóruma (21 ülés), amelyben részben a fiatalok saját munkájukról számolnak be, részben pedig belső és külső előadók segítségével az orvostudomány egy-egy nagyobb, integrált területét tekintik át. Elsősorban a fiatalok kezdenek foglalkozni a számítástechnikai módszerek bevezetésével az orvostudományi kutatásba és az orvosi gyakorlatba.

Időszakosan a vidéki kórházak is megtartják saját tudományos üléseiket.

A tudományos fórumok közé tartoznak a klinikopathológiai konferenciák, amelyeket minden kórház önállóan rendez és amelyeken, hozzáértő konferencia-vezetés mellett a klinikuson és pathológuson kívül szót kap a bemutatott eset „opponense” is.

6. *Katonaorvosok az orvosképzésben és továbbképzésben*

Bár ez a munka nem szorosan vett tudományos tevékenység, mégis a katonaorvosok meghívása és részvétele az orvosok, gyógyszerészek képzé-

sében és továbbképzésében tudományos szintű oktató munkájuk elismerését jelenti az egészségügyi kormányzat részéről.

Az Orvostovábbképző Intézetben a Honvédelmi Egészségügyi Tanszék az Egészségügyi Miniszter a Honvédelmi Miniszterrel egyetértésben 1970. július 1-én létesítette. Megalakulásától a tanszék vezetője prof. *Borhegyi László* o. ezds., helyettese *Echter Tibor* o. ezds., ill. 1975-től *Horváth István* o. alez. A tanszék munkatársai javarészt szintén katonaeorvosok. A tanszék fő feladata a katasztrófa medicina elveinek és gyakorlatának széles körű ismertetése, a tartalékos tisztek tematikus továbbképzése, az egyetemi oktatók számára módszertani segítségnyújtás a medikusok honvédelmi egészségügyi oktatásához.

A Tanszék eddig 43 tanfolyamot rendezett sebészek, belgyógyászok, fertőző szakorvosok, kisegítő anaesthesiológusok, laboratóriumi orvosok, egészségügyi szervezők, gyógyszerészek és mások részére. Kiadott egy tanácskönyvet, négy tanfolyami, három egyetemi és egy egészségügyi szakiskolai jegyzetet.

A Tanszék megszervezése mellett az egyetemi oktatás tanrendjébe disciplinánként beiktattak honvédelmi egészségügyi ismereteket nyújtó szervezési és szakmai tárgyú előadásokat, amelyek anyagait a Tanszék kollektívája és más katonaeorvosok dolgozták ki. (*Bernát, Borhegyi, Echter, Gyűszű, Horváth I., János, Keleti, Kenéz, Kertész, Kovács M., Kurucz, Losoncz, Lux, Máté, Novák, Ozsváth, Rostás, Szántó, Szűcs, Szigyártó, Turi, Valló, Vámos, Záborszky, Zoltán.*)

Az orvostudományi egyetemeken speciál kollégiumokat tartanak, ill. az Orvostovábbképző Intézetben tanfolyamokat vezetnek *Bernáth, Biró, Kenedi, Novák, Manningér, Pastinszky, Szántó, Trencsényi, Zoltán.*

II. A katonaeorvosok írásos tudományos munkássága

7. A Honvédorvos

A katonaeorvosok túlnyomórészt saját folyóiratunkban, a *Honvédorvosban* közölték tanulmányaikat. Erről „A Honvédorvos 1949—1973-ig” címmel a szerkesztőség felkérésére a lap hasábjain külön beszámoltam. (L.: *Honvédorvos* 1975. 4. 307—320.)

8. Katonaeorvosok — egyéb folyóiratokban

A *Honvédorvosban* megjelent írásokon kívül a katonaeorvosok publikálnak a magyar és a külföldi folyóiratokban.

Készítettünk néhány reprezentatív összeállítást. Az egyikben:

30 kiemelt szerző 1957—74-ig

<i>Honvédorvosban</i>	334
Magyar folyóiratokban	559
Népi demokratikus folyóiratokban	86
Nyugati folyóiratokban	28

Összesen: 1007

tanulmányt közölt.

A másikban 14 tudományos fokozattal rendelkező katonaeorvos saját összeállítását összegeztük, amelyet tudományos munkásságukról készítettek.

Közleményeik:

<i>Honvédorvosban</i>	314
Magyar folyóiratokban	522
Külföldi folyóiratokban	224
	<hr/>
Összesen:	1060

604 előadást tartottak (az oktató előadásokon kívül), ezek közül 115-öt külföldi fórumokon.

A hazai lapok közül megjelentek katonaeorvosi közleményei többek között a következőknek: az Orvosi Hetilapban *Biró, Bodó, Borhegyi, Farádi, Giacintó, János, Keleti, Kádár, Novák, Pintér, Trencsényi, Walsa*. A Kísérletes Orvostudományban: *Biró*. Az „Acta”-kban: *Bernát, Biró, Bodó, Dávid, Fiam, Keleti, Kenedi, Pastinszky, Sántha, Szántó, Trencsényi, Valló*. Az Orvosképzésben: *Borhegyi, Szántó*. Az „Egészségügyi Munká”-ban: *Borhegyi*. Az „Orvos és Technika”-ban: *János, Rostás*. Szűkebb szakmáik folyóirataiban: *Aszalós, Bodó, Borhegyi, Csorba, Dávid, Farádi, Fiam, Kenedi, Novák, Zoltán*.

Szovjet orvostudományi folyóiratokban jelentek meg: *Dávid, Fáber, Kenedi, Novák, Trencsényi* tanulmányai. Jelentősebb nyugati periodikákba írtak: *Aszalós, Bodó, Bernát, Biró, Csorba, Dávid, Farádi, Fáber, Gelenccsér, Geszti, Hideg, Kovács Ervin, Kovács Máté, Kenedi, Magyar, Novák, Pastinszky, Sántha, Szántó, Walsa, Zoltán*.

A szovjet és a népi demokratikus katonaeorvosi folyóiratok között: *Benkő, Dávid, Geszti, Kurucz, Sztanyik* cikkeit. A Nemzetközi Katonaeorvosi Szemle pedig: *János, Magyar*, ill. *Kovács László* egy-egy tanulmányát.

9. Könyvek

1945 és 1974 között a katonaeorvosok önállóan, vagy társszerzőségben 59 könyvet adtak ki. Ezek közül 41 magyar nyelven, 16 idegen nyelven jelent meg. 8 németül, 4 angolul, 2 oroszul és 1—1 lengyelül, ill. bolgárul.

Népszerű	21
Tanulmánygyűjtemény	5 (2 idegen nyelven)
Monographia	28 (15 idegen nyelven)
Tankönyv	5
	<hr/>
	59

Könyvfejezet: 16

Nem vagyok hivatott rá, hogy valamennyi könyv értékelését adjam. A szerzők betűrendjében megemlítem azokat, amelyek hazánkban vagy az ország határain túl elismerést keltettek.

Bernát monographiái az ozaenáról, mint a vashiánybetegség egy manifestációjáról, a vasanyagcseréről és az égési anaemia pathogenesiséről.

Galla Emil szerkesztésében jelent meg az *első Magyar Repülő Orvostan*.

*Halm Tibor*ében a *Hallástan*.

A sérültek komplex functionális kezeléséről először *János György* írt könyvet. *János György* és *Novák János* szerkesztésében az Égési sérülésekről jelent meg az Eü. Min. kiadásában katoniorvosi kollektíva által összeállított polygraphia.

Kenedi István egy üzemegészségügyi és egy klinikai elektrokardiographia tankönyv szerkesztésében vitt szerepet.

Népszerűek *Novák János* ismeretterjesztő broszúrai.

Pandula Egon „Gyógyszerészet” c. tankönyve egyedülálló a magyar szakirodalomban.

Pastinszky István (*Rácz István*nal közösen írott) könyve a belbetegségek történetéről több kiadásban és több nyelven jelent meg és keltett feltűnést.

Szántó György kiadásában jelent meg a „Sebgyógyulásról”, valamint a „Traumas shock”-ról szóló polygraphia, mindkettőhöz a bevezető tanulmányokat a kiadványok főszerkesztője *Szántó György* írta.

Trencsényi—Keleti angolul megjelent monographiája a renális syndromával járó haemorrhagiás láz klinikumáról és epidemiológiájáról az általuk Európában először észlelt nephrosonephritisek feldolgozását tartalmazza, kiemelkedő alapossággal.

Trencsényi Tibor szerkesztésében jelent meg a „Gyakorló orvos enciklopaediája” négy kötetben, a felszabadulás utáni orvosi kiadás egyik legnagyobb vállalkozása.

A magyar katoniorvosok részt vettek az Orvosi Lexikon írásában, szerkesztésében.

Zoltán János 15 könyvet írt. Az első kettőt társszerzőként *Érczivel* a plasztikai sebészet és műtéttanáról, ill. a részletes plasztikai sebészetről adta ki. Monographiái jelentek meg a „Félvastag bőr szabad átültetéséről” magyarul és németül. A német kiadású plasztikai sebészeti tankönyvben a „Transzplantatiók taná”-t írta és fejezeteket a haemangiómákról és nyeles lebenyplasztikáról. A plasztikai sebészet műtéttana németül jelent meg és nemrég (1975) orosz és magyar nyelven egyszerre jelent meg különleges vállalkozása az Ideális sebgyógyulásról „Cicatrix optima” címmel. Ennek a műtéti atlasznak további nyelveken történő kiadása folyamatban van.

10. Disszertációk

A tudományos fokozatok rendszerének bevezetésekor a katoniorvosok közül 1952-ben disszertáció megvédése nélkül kaptak kandidátusi fokozatot: *Farádi, Grósz István, Juhász Pál, Pastinszky István, Szántó György, Szenes Tibor, Venkei Tibor*, mindannyian az egyetemi magántanári cím birtokosai.

A következőkben a katoniorvosok disszertációikat (6 doktori 25 kandidátusi) tudatosan a katoniorvostudomány fejlesztése érdekében írták. Ezek a disszertációk külön-külön és összességükben nagy értéket jelentenek és a magyar katoniorvosok aktív hozzájárulását orvostudományunk fejlődéséhez a felszabadulás után.

A disszertációk egyik csoportja a katonai egészségügyi szervezés kér-

déseivel foglalkozik, továbbá azzal az együttműködéssel, amely a katonai és állami egészségügyi szolgálat között kell, hogy kialakuljon rendkívüli helyzetekben. Ezek közé tartozik *Farádi* László doktori disszertációja (1966), és *Vámos* László doktori értekezése (1975), a kandidátusi disszertációk közül (a védés sorrendjében) *János* György (1962), *Vámos* László (1967), *Borhegyi* László (1968), *Kurucz* Tibor (1972) értekezései.

A második csoportba sorolhatók azok a disszertációk, amelyek a tábori sebészet, tábori belgyógyászat, ill. a katonai pszichiátria válogatott fejezeteit dolgozzák fel: *Kenedi* István doktori értekezése (1971), *Walsa* Róbert (1968), *Magyar* István (1969), *Bodó* György (1970), *Ozsváth* Károly (1972) kandidátusi értekezései, valamint a tudományok doktorai közül: *Kenedi* István és *Halm* Tibor kandidátusi disszertációja.

Az értekezések harmadik csoportja a katonai higiéniével és járványtannal, az égbetegséggel és határterületeivel foglalkozik. *Bernáth* Iván doktori értekezése (1970) és *Halm* Tibor doktori értekezése (1974), a kandidátusiak közül *Fiam* Béla (1958), *Biró* György (1959) *Máté* János (1961), *Trencsényi* Tibor (1962), *Dávid* Gábor (1963), *Sántha* András (1964), *Sztanyik* B. László (1966), *Keleti* Béla (1967), *Geszti* Olga (1968), *Simon* Miklós (1968), *Gyarmati* László (1970), *Novák* János (1972) és *Halm* Tibor kandidátusi értekezése.

Végül egyéb klinikai kísérletes, vagy történeti témákat dolgoztak fel. Doktori értekezéseikben: *Zoltán* János (1965) és *Pastinszky* István (1970). Kandidátusi disszertációkban: *Pandula* Egon (1960), *Kovács* Lajos (1970), *Takáts* László (1972), valamint a doktorok közül *Zoltán* János és *Bernát* Iván kandidátusi értekezése.

III. Katonaorvosok az orvostudományi közéletben

A tudományos tevékenység együtt jár a társadalmi, közéleti tevékenységgel is. Katonaorvosaink közül sokan részt vesznek a tanácsok, párt-szervezetek és más helyi társadalmi szervek munkájában. Az orvosi tudománnyal és egészségügyi szervezéssel szoros kapcsolatban álló közéleti aktivitásukról az alábbiakban szölok:

11. Az egészségügy állami és társadalmi vezető szerveiben

Több katonaorvosunk tagja az Egészségügyi Tudományos Tanács szakbizottságainak: *Biró*, *Fiam*, *János*, *Kurucz*, *Pastinszky*, *Szántó*, *Vámos*, ill. az Egészségügyi Minisztérium, vagy országos intézetek kollégiumainak: *Dávid*, *Giacintó*, *Novák*, *Trencsényi*, *Zoltán*. *Bodó* az Úrkutatási Kormánybizottság tudományos munkatársa.

Katonaorvosaink részt vesznek az Orvosegészségügyi Dolgozók Szakszervezete és a Vöröskereszt elnökségében: *Vámos*, *Szántó* Ferenc, *Lozoncz*.

Országos Intézeti igazgató *Szántó* György, igazgatóhelyettesek: *Manning*, *Nagy* György.

Az Orvostudományi Egyetemeken és az Orvostovábbképző Intézetben a katonaorvosok közül tanszékvezető egyetemi tanárok lettek: *Berényi*

Béla, *Borhegyi* László, *Farádi* László, *Gyarmati* László, *Juhász* Pál, néhai *Pandula Egon*, *Révész* György, *Szenes* Tibor, *Szántó* György.

Egyetemi tanári címet nyertek: *Bernát* Iván, *Manninger* Jenő, *Pastinszky* István, *Trencsényi* Tibor, *Zoltán* János.

12. MOTESZ — folyóiratszerkesztés — kongresszusok rendezése

A tudományszervezői munka részeként a katonaeorvosok tisztségviselői a Magyar Orvosok Tudományos Egyesületei Szövetsége (MOTESZ) tagtársaságainak. Öt társaságnak, ill. szekciónak az elnöke katonaeorvos. A Magyar Traumatológiai Társaság: *Szántó* György, a Plasztikai Sebészeti Szekciónak: *Zoltán* János, az Égési Szekciónak: *Novák* János, a Magyar Dermatológiai és a Magyar Allergológiai Társaság elnöke: *Pastinszky* István, a Magyar Haematológiai Társaság főtitkára: *Bernát* Iván, az ONO Szekció titkára: *Bodó* György.

Vámos László a Nemzetközi Katonaeorvos Szövetség elnökségi tagja, *Szántó* György a Szovjet Sebész Társaság tiszteleti tagja, *Bernát* Iván a Nemzetközi Haematológiai Társaság vezetőségében hazánk képviselője, egyúttal a társaság folyóiratának a „Haematológiának” szerkesztője. *Zoltán* János az *Acta Chirurgiae Plasticae*-nak szerkesztőbizottsági tagja.

Ott találjuk a magyar katonaeorvosok neveit a MOTESZ egyesületek vezetőségeiben: *Csorba*, *Fiam*, *Giacintó*, *Keleti*, *Kenedi*, *Magyar Novák*, *Takács* László, *Turi Walsa*, *Wittek*.

Legjelentősebb magyar folyóiratunknak, az Orvosi Hetilapnak felelős szerkesztője *Trencsényi* Tibor. A Magyar Traumatológia főszerkesztője *Szántó* György. Folyóirataink szerkesztőbizottsági tagjai között vannak: *Alpár*, *Csorba*, *Giacintó*, *Gyarmati*, *Pastinszky*, *Tóth Walsa*, *Wittek*, *Zoltán*.

Orvosaink évek óta rendszeresen részt vesznek mind a hazai országos jellegű, mind a nemzetközi tudományos társaságok kongresszusainak, symposiumainak, konferenciáinak szervezésében és rendezésében: *Aszalós*, *Dallos*, *Giacintó*, *Novák*, *Szántó*, *Turi Walsa*, *Zoltán* és mások. A szocialista országok egészségügyi szolgálatai tudományos tanácskozásainak fő szervezője a magyar részről *Vámos* László.

* *
*

A magyar katonaeorvosok tudományos munkája az M. N. Orvosi Tudományos Tanácsa szervezeti keretei között folyik és ez a munka eredményességét biztossággal segíti.

A tudományos szervezettséget a felszabadulás után a már említett Honvédorvosi Szakcsoport jelentette. Ez a szakcsoport 1949-ben megszűnt. A hatvanas években fokozatosan megszűntek a többi szakcsoportok is és tudományos társaságokká, egyesületekké alakultak. Egészségügyi Szolgálatunk vezetése foglalkozik azzal a gondolattal, nem lenne-e ismét időszzerű a Magyar Katonaeorvosok Társaságának megalakítása a MOTESZ keretein belül.

A magyar katonaeorvosok tudományos munkásságának felmérésében nem törekedhetem teljességre. Ám ez öröndetes dolog, mert tudományos dolgozóink tevékenységének nagy méreteire utal.

A felsorolt tények és adatok alapján hites tanúságot tehetünk róla,

hogy a magyar katonáorvosok a felszabadulás után lehetőségeikhez mérten sokat tettek, hogy az egyetemes szocialista katonáorvos-tudományt fejlesszék, azt hazai körülményeinkhez alkalmazzák, a katonáorvosi tudományos eredményeket közkinccsé tegyék a magyar orvostársadalom számára. Ha ez a tudományos munka hazai és részben nemzetközi elismerésben részesült — erre bizonyosan rászolgált.

Dr. Gy. János, Gen.-Major des Med. Dienstes, Kandidat der Med. Wissenschaften:

ROLLE DER MILITÄRÄRZTE IN DER ENTWICKLUNG DER UNGARISCHEN MEDIZIN NACH DER BEFREIUNG

Verfasser verhandelt in drei Kapiteln über die Rolle der Militärärzte in der Entwicklung der ungarischen Medizin nach der Befreiung Ungarns. 1.) Tätigkeit der Militärmediziner auf wissenschaftlichen Foren, darunter ist die bedeutsamste Tätigkeit an militärmedizinischen wissenschaftlichen Verhandlungen und Konferenzen entfaltet worden. Verfasser legt deren wichtigste Themen dar. Fernerhin geht er auf die Würdigung der wissenschaftlichen Sitzungen der Militärspitäler, auf die Teilnahme der Militärärzte bei Konferenzen und sonstigen Veranstaltungen wissenschaftlicher Gesellschaften sowie deren Mitwirkung bei der Bildung und Fortbildung der Mediziner ein. 2.) Der größte Anteil der *schriftlichen wissenschaftlichen Tätigkeit* der Militärmediziner wurde in der Zeitschrift HONVEDORVOS publiziert. Derüber hat Verfasser in einer abgeordneten Mitteilung verhandelt. Bedeutend ist außerdem die Publikationstätigkeit der Militärärzte in anderen einheimischen sowie ausländischen Zeitschriften. Aufzählungsweise erörtert Verfasser diejenigen Bücher — Monographien und Polygraphien —, Dissertationen für die Titel Kandidat, bzw. Doktor der Wissenschaften, Buchkapitel, populäre Broschüren usw., die von Militärärzten geschrieben und auf ungarisch, bzw. ausländisch publiziert wurden. 3.) Es wird die Mitwirkung der Militärärzte *am medizinischen öffentlichen Leben* unterstrichen: in den staatlichen und gesellschaftlichen Führungsorganen, in Gliedgesellschaften des Bundes der ungarischen medizinischen wissenschaftlichen Gesellschaften, in den Redaktionen wissenschaftlichen Zeitschriften, sowie Organisation medizinischer Kongresse.

Янош Д., генерал-майор м/с:

РОЛЬ ВОЕННЫХ ВРАЧЕЙ В РАЗВИТИИ ВЕНГЕРСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ НАУКИ ПОСЛЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ

Автором в трех разделах освещается роль военных врачей в развитии медицинской науки в Венгрии после освобождения.

1. Выступление военных врачей на *различных научных совещаниях*, в первую очередь на научных совещаниях и конференциях военных врачей. В разделе рассмотрены важнейшие темы этих мероприятий. Оцениваются научные заседания госпиталей, участие военных врачей в съездах и других научных совещаниях различных научно-медицинских обществ и участие их в подготовке и усовершенствовании врачей.

2. *Научная деятельность военных врачей в отечественной и зарубежной военно-медицинской и медицинской литературе*. Большинство письменных научных работ военных врачей опубликовано в журнале Нопведорвош. Этому вопросу автором посвящена отдельная работа. Но венгерские военные врачи выступают и на страницах других отечественных и зарубежных журналов. В разделе перечислены книги — монографии и полиграфии —, кандидатские и докторские диссертации, научно-популярные работы, авторами которых были венгерские военные врачи и которые появились на венгерском или иностранных языках.

3. Активное участие военных врачей в *научно-медицинской общественности*: в государственных и общественных органах управления здравоохранением, в обществах-членах Союза Венгерских Научно-медицинских Обществ, в редакции медицинских журналов и в организации различных научных мероприятий.